

VESTING BOURTANGE, EEN RECONSTRUCTIE

Jan Abrahamse, Paul Paris

Het 600 inwoners tellende plaatsje ligt in de provincie Groningen op twee kilometer van de Duitse grens. Ruim 400 jaar geleden gaf Willem van Oranje opdracht om een schans met vijf bastions te bouwen op de zandrug of tange die hier destijds door het hoogveengebied van het Bourtanger Moor liep. De zandrug was de enige verbinding tussen de stad Groningen en de Duitse stad Lingen. De vesting die in 1593 gereed kwam werd in 1738 uitgebreid met ravelijnen aan de oostkant, een oplopende voorterrein en een 'natte' horizon tegen het indrogende moeras. In de 19e eeuw verloor de vesting haar betekenis en dat betekende dat burgers de plaats innamen van militairen. In 1851 werd de vesting opgeheven en veranderde Bourtange in een landbouwdorp, waar ook de handel met Duitsland floreerde. Na de Tweede Wereldoorlog werd ook dit dorp getroffen door ontvolking en vergrijzing. Oorzaken hiervoor waren mechanisatie in de landbouw en het verdwijnen van middenstand en overheidsambtenaren als douane en politie. Inmiddels was van de oorspronkelijke vesting niet veel meer over. Alleen resten van een buitengracht, het marktplein met de linden en de daarop straalsgewijs uitkomende straten en enkele militaire gebouwen waren nog aanwezig.

De gedachte om het wegwijnende dorp nieuw leven in te blazen werd voor het eerst in 1964 naar voren gebracht door burgemeester F. Loopstra. De economische activiteit die de nederzetting uit het slop moest trekken was het toerisme. Tot aan die tijd was de enige toeristische attractie het prachtige bruine café van de gezusters Bik die beroemd waren om hun berenburg en bruine bonensoep, hoewel ik er nooit achter ben gekomen in welke volgorde je die moest nuttigen om ze allebei lekker te vinden.

Het begrip cultuurtoerisme moest nog uitgevonden worden, maar de burgervader van Bourtange formeerde een werkgroep die een onderzoek moest doen naar de structuur van het oude dorp en naar de financiële en sociaal-economische mogelijkheden voor het restaureren van de vesting. Bij het historisch onderzoek en bij de reconstructie heeft Dr. G. Overdiep een belangrijke rol gespeeld. Uitgangspunt voor de reconstructie is de situatie van Bourtange geweest zoals die blijkt uit een atlas uit 1749, waarin alle plattegronden van huizen en gebouwen nauwkeurig zijn vastgelegd. Na wijziging van het bestemmingsplan wordt in 1972 begonnen aan de reconstructie. Er worden nieuwe bastions, woningen, gebouwen, molens, poorten, waterputten, wachthuizen en bruggen gebouwd, wegen omgeleid en grachten aangelegd. Het is overigens niet alleen een kwestie geweest van bouwen en graven. Een groot deel van het dorp is afgebroken, waaronder het eerder genoemde café, om plaats te maken voor de vesting zoals die er in 1742 uitzag. De foto is genomen in noordwestelijke richting. Aan de bovenkant loopt de weg naar Vlagtwedde. De reconstructie heeft tot nu toe 40 miljoen gulden gekost. Het massatoerisme rukt nu op naar de vesting. Volgens Dr. Overdiep heeft de reconstructie van Bourtange de sfeer van het dorp niet vernietigd. Integendeel, het vijfhoekige plein met zijn linden en het radiale stratenplan zijn er versterkt uit tevoorschijn gekomen. In een brochure over Bourtange vertelt Overdiep over een huiveringwekkende ontdekking: *'Ik wil u wel verklappen, waarom de herbouwde vijfhoekige schans Bourtange de bezoekers meer dan normaal boeit. De gebastioneerde vijfhoek vormt een variant van het pentagon, waarvoor de door Pythagoras ontwikkelde mystieke gulden snede geldt. Als u op een lijn van 10 centimeter 6,18 cm*

afzet, resteert 3,82 cm. Vervolgens zal u blijken, dat 3,82 staat tot 6,18 zoals 6,18 staat tot 10. Dit is de ingeschapen maat voor de gehele schepping. De gulden snede geldt bijvoorbeeld voor het menselijk lichaam. De afstand van uw kruin tot uw navel staat tot de afstand van uw navel tot de vloer, zoals deze laatste staat tot uw totale lengte! Meet het vanavond maar na! De gulden snede zit ook in uw vingerkootjes. Indien u nu de bastionpunten van Bourtange door diagonalen, verbindt ontstaat een pentagram, de vijfhoekige Davidsster. Elke in drie stukken verdeelde diagonaal vertoont de gulden snede. In het hart van de ster bevindt zich weer een pentagon, een vijfhoek. Indien u nu de punten van deze kleine vijfhoek opnieuw door diagonalen verbindt, ontstaat een klein pentagram. Elke in drie stukken verdeelde diagonaal vertoont de gulden snede. In het hart van deze kleine ster bevindt zich wederom een pentagon. Van deze kleinste vijfhoek vallen de zijden samen met de stammen van de linden op het

marktplein! Een rilling ging mij over de rug, toen ik dit laatste al tekenend besefte. Onbewust werkt deze harmonie op iedere bezoeker in,' aldus Dr. Overdiep.

